

Krachtig waterbeleid

Vier voorbeelden van gerichte inzet educatie en communicatie

Nederland en water zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Een grote groep professionals, ook in uw organisatie, werkt dagelijks aan water en waterbeheer. Maar hoeveel Nederlanders weten dat deze werkzaamheden essentieel zijn voor droge voeten en schoon water? En kunnen zij ook iets bijdragen aan de kerntaken van waterorganisaties? Een goede dialoog met de samenleving leidt tot meer kennis over de watersector en meer effectiviteit in concrete projecten. In deze brochure leest u daar meer over.

Kleine investering, groot maatschappelijk effect!

Geplande werkzaamheden in het kader van waterbeheer en gebeurtenissen zoals hoogwater en droogte vormen uitstekende aanleidingen om de dialoog met de samenleving aan te gaan. Jong en oud kunnen leren over water en u kunt de belangen van groepen in de samenleving beter leren kennen. Ook kunnen zij bijdragen aan waterbeheer, bijvoorbeeld door afkoppeling van regenwater.

Het programmabureau Natuur- en Milieueducatie (NME) is ervan overtuigd dat de NME-sector hierbij goed kan helpen. Werkt u al

samen met het lokale Natuur- en Milieueducatiecentrum? De daar aanwezige contacten met scholen en wijkbewoners, de bestaande lokale NME-communicatiekanalen en uitgebreide ervaring met educatie-, communicatie- en participatietrajecten zijn ook inzetbaar voor de waterdialoog.

Wat zijn sociale instrumenten?

Sociale instrumenten worden ingezet om groeps- en leerprocessen op gang te brengen waarin mensen leren tot (innovatieve) oplossingen te komen voor duurzaamheidsvraagstukken. Te denken valt aan instrumenten als expertmeetings, 'Communities of Practice', internetfora, pilots, communicatie en educatie. De hedendaagse overheid kan voor de totale effectiviteit van het eigen beleid niet zonder de inzet van sociale instrumenten (*hoofdconclusie rapport*).

Uit: Effecten van sociale instrumenten, Arcadis 2011 (zie www.nme.nl).

Effectiever werken

Als mensen bij het werk van waterorganisaties betrokken worden, leren ze over water, waterbeheer en het werkveld. Mensen kunnen meewerken aan de herinrichting van een beek, leren over zuiveringstechnieken of bijdragen aan een minder betegelde leefomgeving (minder verhard oppervlak). U betreft mensen door middel van *educatie, communicatie en participatie*. Door deze sociale instrumenten een vast onderdeel te laten zijn van uw (infrastructurele) activiteiten, bereikt u met weinig extra investering veel effect. Zo vergroot u het draagvlak, bespaart u vaak kosten op het totale project en werkt u aan verbetering van de positionering van de watersector. Daarnaast heeft de inzet van sociale instrumenten een bewezen lange termijn effect op kennis, houding en gedrag ten aanzien van de leefomgeving¹.

“Doordat mensen hebben kunnen participeren, ligt er nu een ontwerp waarvoor draagvlak is. Ook hebben we veel ideeën kunnen meenemen in het ontwerp zonder dat dit direct kostenverhogend werkt.”

– Henk Holterman,
bestuurder van Waterschap Regge en Dinkel

Voorbeelden

Voorbeeld 1: Waterschap biedt luisterrijke leeromgeving

Gemeente Hengelo en Waterschap Regge en Dinkel willen de oude loop van de Elsbeek weer herstellen en beide partijen vinden het belangrijk om omwonenden en scholen hierbij te betrekken.

Beekherstel biedt meer mogelijkheden voor activerend onderwijs

De herstelde beek bleek in de toekomst langs twee schoolpleinen te lopen. Hierdoor ontstond het idee van een waterspeelplek. Behalve het ontwikkelen van een waterspeelplek zagen de directeuren van de scholen meer mogelijkheden: de beek kon een uitdagende leeromgeving bieden. Zo maakten de scholen een projectplan voor de beek dat is voorgesteld aan het waterschap. Bovendien doen leerlingen mee in de ontwerp-, en uitvoeringsfase van de waterspeelplek. Het waterschap verzorgt gastlessen en excursies. Daarnaast zijn er twee workshops rond de inrichting van de Elsbeek georganiseerd voor wijkbewoners. Langs de beek wordt ook een educatief wandelpad aangelegd. Hier worden ook weer bewoners bij betrokken.

“Met het project zijn 170 leerlingen en 30 wijkbewoners direct bereikt en uiteraard via hen veel meer mensen (zoals de ouders). De dialoog met de burger aangaan, levert niet alleen betere plannen op maar is ook goed voor imagoverbetering van de watersector. Met een folder had je dit niet gerealiseerd!”, aldus Gea van Oenen van Waterschap Regge en Dinkel.

¹ Hoe duurzaam is NME? Veldwerk Nederland & Universiteit Utrecht, 2008.

Voorbeeld 2: Educatie en participatie effectief bij aanpak zwerfvuil

De Arnhemse wijk Malburgen is een multiculturele aandachtswijk met veel groen en water. In deze wijk was zwerfafval een serieus probleem. Zwerfvuil kwam in het oppervlaktewater en veroorzaakte rommel en verstopping in het watersysteem.

Opruimen van zwerfafval kostte erg veel geld. “Ongeveer 120.000 euro per jaar”, aldus [Willie Ariëns \(Waterschap Rivierenland\)](#). Gemeente Arnhem en Waterschap Rivierenland startten het proeftuinproject ‘[Opgeruimd Malburgen](#)’ en kozen hierbij voor een breed gedragen, projectmatige aanpak. Het doel: blijvend minder zwerfafval en gedragsverandering bij de bewoners. Hierbij werd vooral de dialoog gezocht met alle betrokken instanties, bewoners en gebruikers van de wijk.

Opgeruimd Malburgen: een combinatie van educatie en samen doen

Bewoners zijn niet alleen geïnformeerd, maar ook betrokken bij het probleem en bij de wijk. Ariëns legt uit: “Deze praktische insteek bleek de succesfactor van het project. Zo hebben we meegedaan aan de landelijke opschoondag waar de jeugd in de wijk meehielp met het opruimen van het zwerfafval, bijgestaan en gemotiveerd door een aantal basisspelers van de Arnhemse voetbalclub Vitesse. Daarnaast is het educatieproject ‘BeestenBende’ ingezet. Via scholen in de wijk werd aandacht besteed aan zwerfvuil. Basisschoolkinderen gingen één middag in de maand zwerfafval verwijderen. Ze werden zich van het zwerfafval bewust en via de kinderen werden ook de ouders betrokken. Ook werden mensen aangesproken die zich niet aan de regels hielden. En als dat niet bleek te werken zonder pardon geverbaliseerd. Deze gecombineerde aanpak werkt preventief, we zien dat de bewustwording toeneemt en dat een duidelijk ander gedrag ontstaat. Gevolg is dat de rommel zichtbaar afneemt”.

“Het project in Arnhem laat zien dat een aanpak met diverse partners op verschillende sporen: communicatie, educatie en voorlichting, vuilruimen en handhaving leidt tot bewustwording en tot een goed en tot op heden blijvend resultaat.”

*– Willie Ariëns,
projectleider handhaving van Waterschap Rivierenland*

Voorbeeld 3: Educatief Waterarrangement in de Drechtsteden

Een arrangement is een samenwerking tussen aanbieders van educatie, bestuurders en eindgebruikers. In een arrangement wordt ‘vraaggericht’ gewerkt. Vragen van bestuurders en vragen van scholen staan centraal. Dat blijkt een effectief uitgangspunt.

Het [Waterarrangement Drechtsteden](#) is één jaar geleden gestart. Naast het Dordrechtse [Weizigt Natuur- & Milieucentrum](#) hebben Waterschap Hollandse Delta, Rijkswaterstaat Zuid-Holland, Evides waterbedrijf, de gemeente Dordrecht en de Drechtsteden een aandeel in het arrangement.

Uit een vooronderzoek blijkt dat het onderwijs behoefte heeft aan gestructureerd, eenvoudig en snel toepasbaar aanbod. Ook willen ze dat dit aanbod via één loket op de school komt. Om een goede samenwerking te garanderen faciliteert Weizigt het contact tussen de waterpartijen, scholen, maatschappelijke organisaties en bewoners.

Het NME-centrum is trekker van het arrangement. [Maria Epema](#) (teamleider duurzaamheidseducatie): “Als centrum kun je pas echt verschil maken als je samenwerking zoekt met partners die ook met water bezig zijn. Partners, zoals drinkwaterbedrijven en waterschappen willen mensen stimuleren bewust om te gaan met water en ze willen het publiek laten zien waar ze mee bezig zijn. Weizigt heeft als missie duurzaam denken en handelen te stimuleren in Dordrecht en de regio. Die ambities sluiten heel goed op elkaar aan.”

Epema: “In het programma besteden we aandacht aan actuele onderwerpen op het gebied van waterveiligheid, -kwaliteit en de waterketen. Leerlingen leren welke instanties waar verantwoordelijk voor zijn en welke rol ze hebben in waterbeheer. Op deze manier worden jongeren zich meer bewust van onderwerpen die spelen op dit gebied en de bij het waterbeheer betrokken partijen.” Water krijgt een steeds belangrijkere rol in de Drechtsteden onder andere door het deltaprogramma Rijnmond Drechtsteden, overbelasting van het riolsysteem als gevolg van de toenemende bestrating (verharding) en regenval. Aandacht voor water kan niet zonder educatie en communicatie.

Meerwaarde van samenwerking

Samenwerking met waterpartners op bestuurlijk niveau is essentieel als je daadwerkelijk draagvlak wilt krijgen. Communicatie en educatie kunnen een stevige bijdrage leveren aan waterbeleid. Maria: "We willen niet alleen op zichzelf staande lessen of activiteiten organiseren maar willen vooral gefundeerde programma's opzetten die ertoe doen."

Voorbeeld 4: Samenwerken aan waterkwaliteit Kralingse Plas

Het Kralingse Bos is één van de grootste recreatiegebieden in Rotterdam. Ieder jaar komen hier meer dan drie miljoen bezoekers, waaronder veel allochtonen. De waterkwaliteit voldeed echter niet aan de (toekomstige) eisen van de Europese Kaderrichtlijn Water. Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard, gemeente Rotterdam, deelgemeente Kralingen-Crooswijk en Provincie Zuid-Holland werken daarom aan het verbeteren van de waterkwaliteit en het saneren van de plas². Educatie werd ingezet om mensen erbij te betrekken en dit groeide uit tot een vruchtbare samenwerking tussen Waterschap en NME-centrum.

Samenwerken met belanghebbenden

"Samenwerken met belangstellenden en belanghebbenden is belangrijk!" aldus Wilma Windgassen van Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard. "Er zijn veel verschillende doelgroepen aan het gebied verbonden en we hopen met de juiste activiteiten voldoende draagvlak te creëren voor de maatregelen die we treffen. Daarnaast wil het waterschap laten zien waarom waterbeheerstaken maatschappelijk van belang zijn. We vergroten hiermee onze zichtbaarheid. Communicatie en dialoog zijn hier zeer geschikte middelen voor."

Op verschillende manieren is de dialoog aangegaan met omwonenden, recreanten, verenigingen en horecaondernemers in het gebied Kralingse Bos. Er hebben verschillende bijeenkomsten plaatsgevonden waarin gesproken is over de werkzaamheden en de effecten daarvan. Daarnaast verspreiden we, via de horeca in en rondom het gebied, nieuwsbrieven en folders.

In samenwerking met het NME-centrum zijn educatieve activiteiten georganiseerd. Voor scholen was er een lesbrief over de werkzaamheden rond de plas, een wandeling en een fotowedstrijd. Hieraan hebben 19 scholen meegedaan. In het weekend worden rondleidingen door het gebied gegeven. Vrijwilligers vertellen de deelnemers over de ontwikkelingen in het gebied en informeren hen over de werkzaamheden die nog op de planning staan. Ook zijn we nu in gesprek met een netwerk van allochtone vrouwen voor meer bewustwording. Dat kan door met hen de dialoog aan te gaan en te inventariseren welke ideeën zij hebben over het gebruik van het gebied.

² Het project is onderdeel van een Europees subsidieprogramma dat gericht is op communicatie en het betrekken van burgers bij natuurontwikkeling en -beheer in stedelijk gebied.

Over het programma NME en de watersector

Het landelijk programma Natuur- en Milieueducatie (NME) is een gezamenlijk initiatief van de ministeries EL&I, IenM en OCW en wordt aangestuurd door een regiegroep met leden van de rijksoverheid, provincies, waterschappen en gemeenten. Het programma NME stimuleert samenwerking tussen bestuurders, NME-aanbiedende partijen, eindgebruikers (scholen, wijkbewoners) en vernieuwers in arrangementen waarbij de thema's groen, water en energie centraal staan. Daarnaast werkt het programmabureau samen met landelijke NME-organisaties aan kennis, kwaliteit en professionalisering van de NME-sector. Binnen het thema water wordt ingezet op verbinding tussen de NME- en watersector. Dit werpt zijn vruchten af: op steeds meer plekken worden NME en watereducatie aan elkaar gekoppeld. Het Programmabureau NME is lid van de Stuurgroep Watereducatie. Meer informatie over het programma NME en de arrangementen staat op de website www.nme.nl.

Doe mee aan de 'Community of Practice (CoP) sociale instrumenten in waterbeheer'

Programmabureau NME start in 2011 een leerkring 'sociale instrumenten in waterbeheer'. Heeft u belangstelling voor deelname aan deze leerkring? Meldt u aan via: info@nme.nl met als onderwerp 'CoP water'.

Programmabureau NME

Croeselaan 15
Postbus 8242
3503 RE Utrecht
(088) 602 72 10

Voor meer informatie: www.nme.nl